 ISSN 2786-8753(online)
ISSN 2786-8745 (print)

УДК 376.37:159.922.7:37.018.1 DOI: 10.31558/2786-8745.2026.2(9).4

ОСОБЛИВОСТІ СПІВПРАЦІ БАТЬКІВ І ПЕДАГОГІВ У СУПРОВОДІ ПСИХОСОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ІЗ РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА

Хуртенко Оксана Вікторівна,
кандидат психологічних наук, доцент,
ORCID ID: https: //orcid.org/0000-0002-2498-1515
Кобець Олександр Володимирович,
доктор психологічних наук, професор,
ORCID ID: https: //orcid.org/0000-0003-2185-4606

Анотація. *У статті розглянуто особливості взаємодії батьків, психологів і педагогів у процесі супроводу психосоціального розвитку дітей із розладами аутистичного спектра (РАС). Актуальність дослідження зумовлена необхідністю забезпечення індивідуалізованого та комплексного підходу до психолого-педагогічної підтримки дітей із РАС, психосоціальний розвиток яких характеризується значною індивідуальною варіативністю. Мета статті полягала у виявленні характеристик взаємодії батьків із психологами та педагогами у процесі моніторингу індивідуального психосоціального розвитку дітей із РАС, а також у визначенні умов і способів оптимізації такої взаємодії. У дослідженні використано методи аналізу, узагальнення та систематизації наукових джерел з проблем психологічного супроводу, інклюзивної освіти, психосоціального розвитку дітей із РАС та партнерської взаємодії сім'ї і закладу освіти.*

Установлено, що ефективний моніторинг психосоціального розвитку дитини передбачає систематичне поєднання інформації, отриманої від батьків, педагогів і психологів. Визначено взаємодоповнювальний характер спостережень за дитиною в сімейному та освітньому середовищі, що дає змогу комплексніше оцінювати динаміку її комунікативного, емоційного, соціального та адаптивного розвитку. Обґрунтовано доцільність переходу від епізодичного інформування батьків до партнерської моделі взаємодії, яка передбачає двосторонній обмін інформацією, спільне обговорення результатів моніторингу, узгодження цілей психолого-педагогічного супроводу та своєчасне коригування його змісту. Визначено основні умови оптимізації співпраці: регулярність комунікації, взаємна довіра, психологічна безпека, повага до батьківського досвіду, чіткий розподіл функцій між учасниками супроводу та використання узгоджених стратегій підтримки дитини. Перспективи подальших досліджень пов'язані з емпіричним визначенням критеріїв ефективності

 ISSN 2786-8753(online)
ISSN 2786-8745 (print)

партнерської взаємодії та розробленням практичної моделі її реалізації в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Ключові слова: *розлади аутистичного спектра, психосоціальний розвиток, батьки, психологічна допомога, моніторинг, психолого-педагогічний супровід.*

Постановка проблеми. Сучасний розвиток інклюзивної освіти передбачає створення таких умов навчання і виховання дітей із розладами аутистичного спектра (РАС), які враховують їхні індивідуальні психофізіологічні, когнітивні, емоційні, комунікативні та соціальні особливості. У цьому контексті особливого значення набуває не лише адаптація освітнього середовища до потреб дитини, а й формування системи партнерської взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу, насамперед педагогами, психологами та батьками.

Батьки є важливим джерелом інформації про особливості поведінки, комунікації, емоційного реагування та соціальної взаємодії дитини в повсякденному житті.

Тому важливим інструментом такого партнерства виступає моніторинг психосоціального розвитку, який дає змогу систематично відстежувати динаміку розвитку дитини, своєчасно виявляти труднощі та позитивні зміни, визначати актуальні освітні й психологічні потреби та відповідно коригувати зміст і форми супроводу.

Особливої актуальності проблема набуває у зв'язку з тим, що психосоціальний розвиток дітей із РАС характеризується значною індивідуальною варіативністю, а прояви труднощів можуть істотно відрізнятися залежно від середовища, ситуації та характеру взаємодії з іншими людьми.

Таким чином, дослідження особливостей співпраці батьків і педагогів у супроводі психосоціального розвитку дітей із РАС є актуальним напрямом сучасної психолого-педагогічної науки та практики, оскільки така взаємодія може розглядатися як важлива умова забезпечення комплексного, послідовного й індивідуально орієнтованого супроводу дитини в освітньому середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема взаємодії сім'ї та закладу освіти у процесі навчання й психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами останніми роками

набуває дедалі більшої уваги вітчизняних і зарубіжних дослідників. У працях українських науковців О. Варецької [1] наголошується на необхідності переходу від формальної взаємодії до партнерської моделі «батьки - педагоги - діти», що передбачає активну участь батьків в освітньому процесі та використання різноманітних форм спільної роботи.

Сучасні українські дослідження В. Левицького та О. Гаврилова [5] акцентують увагу на методичних аспектах співпраці педагогів із батьками дітей з особливими освітніми потребами. Авторами підкреслено важливість узгодженої роботи членів команди супроводу, активної участі педагогів та асистентів у взаємодії з родиною.

Дослідження О. Дмітрієвої [2] також присвячене ставленню педагогів до взаємодії з батьками дітей з особливими освітніми потребами. Отримані результати засвідчили наявність суперечностей у сприйманні ролей педагогів і батьків: частина педагогів переоцінює власну професійну роль, водночас батьки схильні вважати себе основними знавцями потреб і особливостей власної дитини.

О. Кобець та Т. Піуткіна [3] розглядають психологічні труднощі батьків дітей із РАС, зокрема тривалий стрес, недостатню поінформованість та потребу в психологічній допомозі в системі інклюзивної освіти.

У дослідженні Л. Сердюк та О. Сторожук [6] увагу зосереджено на захисних стратегіях батьківського ставлення до дітей із РАС, що дозволяє розглядати особливості батьківської позиції як важливий психологічний чинник взаємодії з дитиною.

Сучасний сімейно-центрований підхід представлено у праці М. Козак [4], де підкреслюється необхідність активного залучення батьків до психолого-педагогічного супроводу та узгодження дій сім'ї й фахівців.

У зарубіжних дослідженнях проблема розглядається більш диференційовано. Зокрема, Santiago, McIntyre та Garbacz [7] досліджували якість взаємин між батьками й педагогами дітей з аутизмом та рівень сімейної залученості. Результати показали, що якість взаємин між батьками і педагогами та узгодженість їхніх оцінок мають важливе значення для формування стійкого сімейно-шкільного партнерства.

У систематичному огляді Y.T. Tsou та співавторів [8] проаналізовано 56 досліджень шкільних інтервенцій, спрямованих на соціальне включення учнів з аутизмом, що засвідчило необхідність орієнтації не лише на індивідуальні характеристики дитини, а й на ширший контекст освітнього середовища та взаємодію його учасників.

Водночас систематичний огляд C. Sabey, S. Ross, & J. Goodman [11] у навчанні учнів з РАС показує, що механізми співпраці між сім'єю, школою та іншими фахівцями залишаються недостатньо вивченими, особливо щодо конкретних форм, умов та результатів такої взаємодії.

Виділення невирішених раніше аспектів проблеми. Попри значну увагу науковців до проблеми партнерства сім'ї та закладу освіти, недостатньо дослідженими залишаються особливості систематичної співпраці батьків і педагогів саме у процесі моніторингу психосоціального розвитку дітей із РАС. Потребують подальшого вивчення конкретні форми, механізми та умови узгодження інформації батьків і педагогів для своєчасного виявлення динаміки розвитку дитини та коригування її психолого-педагогічного супроводу.

Мета статті полягала у виявленні характеристик взаємодії батьків з психологами та педагогами у процесі моніторингу індивідуального психосоціального розвитку дітей з РАС, у визначенні умов та способів оптимізації такої взаємодії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Психосоціальний розвиток дитини з розладами аутистичного спектра є складним і багатовимірним процесом, який охоплює формування комунікативних навичок, емоційної регуляції, соціальної взаємодії, самостійності, адаптивної поведінки та здатності до включення в різні види діяльності. Особливості прояву РАС зумовлюють значну індивідуальну варіативність темпів і напрямів розвитку дітей, що актуалізує необхідність систематичного спостереження за їхньою динамікою та своєчасного коригування змісту психолого-педагогічного супроводу.

Як з'ясував E. Leifler та колектив співавторів [10] важливим компонентом такого супроводу є моніторинг індивідуального психосоціального розвитку дитини, який доцільно розглядати не лише як процедуру оцінювання

сформованості певних навичок, а як безперервний процес збору, аналізу та узагальнення інформації про зміни у поведінці, комунікації, емоційному стані, соціальній взаємодії та адаптації дитини до освітнього середовища. Його результати можуть бути основою для визначення актуальних потреб дитини, перегляду індивідуальної програми розвитку та узгодження подальших дій усіх учасників супроводу.

Особливе місце в цьому процесі посідають батьки, оскільки саме вони мають можливість спостерігати за дитиною в різних життєвих ситуаціях і протягом тривалого часу. Інформація батьків дозволяє виявити особливості поведінки дитини поза межами закладу освіти, її реакції на зміни середовища, характер взаємодії з членами сім'ї, особливості побутової поведінки, способи комунікації та прояви емоційних станів. Водночас педагог і практичний психолог здійснюють спостереження за дитиною в освітньому середовищі, що дає змогу оцінити її поведінку в ситуаціях навчання, взаємодії з однолітками, виконання групових та індивідуальних завдань.

Таким чином, інформація, отримана від батьків, педагогів і психологів, має взаємодоповнюючий характер. Розбіжності між оцінками різних учасників супроводу не обов'язково свідчать про недостовірність отриманих даних. Навпаки, вони можуть вказувати на ситуативність певних проявів поведінки дитини та необхідність з'ясування умов, за яких виникають ті чи інші труднощі.

Ефективність моніторингу значною мірою залежить від характеру взаємодії між батьками та фахівцями. Партнерська модель передбачає не одностороннє інформування батьків про результати розвитку дитини, а двосторонній обмін інформацією, спільне обговорення результатів спостереження та прийняття узгоджених рішень. При цьому батьки розглядаються не лише як отримувачі рекомендацій, а як активні учасники процесу психосоціального супроводу.

Важливою складовою такої взаємодії є формування атмосфери довіри та психологічної безпеки. Для батьків інформація про труднощі дитини може супроводжуватися тривогою, почуттям провини, невпевненістю щодо власних виховних дій або страхом негативної оцінки з боку педагогів. Тому професійна

 ISSN 2786-8753(online)
ISSN 2786-8745 (print)

комунікація має ґрунтуватися на повазі до батьківського досвіду, недопущенні звинувачень і стигматизації, доступному поясненні результатів спостережень та спільному пошуку шляхів вирішення проблемних ситуацій.

Оптимізація взаємодії передбачає використання різних форм комунікації: індивідуальних консультацій, спільних зустрічей батьків із психологом і педагогами, обговорення результатів спостереження, короткострокового та перспективного планування, письмових рекомендацій, щоденників спостережень, електронного обміну інформацією.

Особливої уваги потребує узгодження єдиних підходів до формування соціально-комунікативних та адаптивних навичок. Якщо однакові або близькі за змістом вимоги й способи підтримки використовуються в сім'ї та освітньому середовищі, дитині легше переносити набуті навички з однієї ситуації в іншу

Доцільним є також регулярне короткотривале моніторингове оцінювання, яке дозволяє відстежувати невеликі, але важливі зміни у розвитку дитини. Для дітей із РАС такими показниками можуть бути збільшення тривалості спільної діяльності, поява нових способів комунікації, зменшення труднощів під час переходу між видами діяльності, розширення кола соціальних контактів, підвищення самостійності у виконанні повсякденних дій тощо.

Зарубіжні дослідники [9] стверджують, що важливою умовою ефективної співпраці є чіткий розподіл функцій між учасниками супроводу. Психолог забезпечує психологічне оцінювання, консультування та рекомендації щодо емоційної і соціальної сфери; педагог здійснює спостереження за дитиною в освітньому процесі, адаптує навчальні завдання та створює умови для соціальної взаємодії; батьки надають інформацію про функціонування дитини в сімейному та побутовому середовищі й реалізують узгоджені рекомендації у повсякденному житті. Водночас зазначені функції не повинні бути ізольованими, оскільки саме їх координація забезпечує цілісність супроводу.

Висновки. Отже, оптимізація взаємодії батьків, психологів і педагогів у процесі моніторингу психосоціального розвитку дітей із РАС передбачає перехід від епізодичного інформування до систематичного партнерства. Основними його

характеристиками мають бути регулярність комунікації, взаємна довіра, визнання компетентності кожного учасника, спільне аналізування результатів моніторингу, узгодження цілей і способів підтримки дитини та постійне коригування супроводу відповідно до її індивідуальної динаміки.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у теоретичному та емпіричному обґрунтуванні ефективних моделей партнерської взаємодії батьків, педагогів і психологів у процесі моніторингу психосоціального розвитку дітей із РАС. Перспективним є також визначення критеріїв та показників ефективності такої взаємодії, а також розроблення практичних рекомендацій щодо її оптимізації в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. Варецька О. Інклюзивне навчання: співпраця з батьками. *Молодь і ринок*. 2023. №9 (217). С. 23-28 DOI: https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.291076
2. Дмітрієва О. (2025). Дослідження проблеми ставлення педагогів до взаємодії з батьками учнів з особливими освітніми потребами. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки).* 2025. №2(16). С. 91-99. DOI: https://doi.org/10.32626/2413-2578.2020-16.91-99
3. Кобець О., Піуткіна Т. Психологічна підтримка батьків дітей із розладами аутистичного спектру. *Слобожанський науковий вісник.* Серія: Психологія. 2025. № 1. С. 60-65. DOI: https://doi.org/10.32782/psyspu/2025.1.10.
4. Козак М. Психолого-педагогічний супровід дітей з розладами аутистичного спектра в системі раннього втручання: сімейно-центровані підходи. *Освіта. Інноватика. Практика.* 2026. Т. 14, № 3. С. 59–64. DOI: https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol14i3-008.
5. Левицький В., Гаврилов О. Методичні аспекти співпраці педагога з батьками дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному просторі. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки).* 2025. Вип. 26. С. 65-82. DOI: https://doi.org/10.32626/2413-2578.2025-26.66-83
6. Сердюк Л. З., Сторожук О. М. Захисні стратегії батьківського ставлення до дітей з розладами аутистичного спектра. *Габітус.* 2025. № 73. DOI: https://doi.org/10.32782/2663-5208.2025.73.63.
7. Rachel T Santiago, Laura Lee McIntyre, S Andrew Garbacz. Dimensions of family-school partnerships for autistic children: Context and

congruence. *PubMed.* 2022 Jan; 37(1):4-14. https://doi.org/10.1037/spq0000473
8. Yung-Ting Tsou, Lilla Veronika Kovács, Angeliki Louloumari et al. School-Based Interventions for Increasing Autistic Pupils' Social Inclusion in Mainstream Schools: A Systematic Review. *Journal of Autism and Developmental Disorders.* 2024. 13:45-68 https://doi.org/10.1007/s40489-024-00429-2
9. Harper C. B., Symon,J. B. G., Frea, W. D. Recess is time-in: Using peers to improve social skills of children with autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders.* 2008. 38(5), 815-826. https://doi.org/10.1007/s10803-007-0449-2
10. Leifler E., Carpelan G., Zakrevska A., Bölte S., Jonsson, U. Does the learning environment 'make the grade'? A systematic review of accommodations for children on the autism spectrum in mainstream school. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy.* 2021. 28(8), 582-597. https://doi.org/10.1080/11038128.2020.1832145
11. Sabey C., Ross S., Goodman, J. Beyond topography: Addressing the functional impact of social skills training for students with autism. *Educational Psychology in Practice.* 2020. 36(2), 133-148. https://doi.org/10.1080/02667363.2019.1703650

PECULIARITIES OF PARENT–TEACHER COLLABORATION IN SUPPORTING THE PSYCHOSOCIAL DEVELOPMENT OF CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDERS

Khurtenko Oksana
Kobets Oleksandr

Abstract. *The article examines the specific features of interaction among parents, psychologists, and teachers in supporting the psychosocial development of children with autism spectrum disorders (ASD). The relevance of the study is determined by the need to ensure an individualized and comprehensive approach to psychological and pedagogical support for children with ASD, whose psychosocial development is characterized by considerable individual variability. The purpose of the article was to identify the characteristics of interaction between parents, psychologists, and teachers in monitoring the individual psychosocial development of children with ASD and to determine the conditions and ways of optimizing such interaction. The study employed methods of analysis, generalization, and systematization of scientific sources addressing psychological support, inclusive education, psychosocial development of children with ASD, and family–school partnership.*

It was established that effective monitoring of a child's psychosocial development requires the systematic integration of information obtained from parents, teachers, and psychologists. The complementary nature of observations conducted in family and educational environments was identified, enabling a more comprehensive assessment of the dynamics of the child's communicative, emotional, social, and adaptive development. The expediency of moving from episodic parental information to a partnership-based interaction model was substantiated. Such a model involves two-way information exchange, joint discussion of monitoring results, coordination of psychological and pedagogical support objectives, and timely adjustment of its content. Prospects for further research involve the empirical determination of criteria for the effectiveness of partnership-based interaction and the development of a practical model for its implementation in an inclusive educational environment.

Keywords: *autism spectrum disorders, psychosocial development, parents, psychological support, monitoring, psychological and pedagogical support.*

References

1. Varetska, O. (2023). Inkliuzyvne navchannia: spivpratsia z batkamy [Inclusive education: cooperation with parents]. *Molod i rynok*, (9), 23–28. https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.291076 [in Ukrainian].
2. Dmitriieva, O. (2025). Doslidzhennia problemy stavlennia pedahohiv do vzaiemodii z batkamy uchniv z osoblyvymy osvitnimy potrebamy [Study of the problem of teachers' attitudes toward interaction with parents of students with special educational needs]. *Aktualni pytannia korektsiinoi osvity (pedahohichni nauky),* (2), 91–99. https://doi.org/10.32626/2413-2578.2020-16.91-99 [in Ukrainian].
3. Kobets, O., & Piutkina, T. (2025). Psykholohichna pidtrymka batkiv ditei iz rozladamy autystychnoho spektru [Psychological support for parents of children with autism spectrum disorders]. *Slobozhanskyi naukovyi visnyk. Seriia: Psykholohiia,* (1), 60–65. https://doi.org/10.32782/psyspu/2025.1.10 [in Ukrainian].
4. Kozak, M. (2026). Psykholoho-pedahohichnyi suprovid ditei z rozladamy autystychnoho spektru v systemi rannioho vtruchannia: simeino-tsentrovani pidkhody [Psychological and pedagogical support for children with autism spectrum disorders in the early intervention system: family-centered approaches]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka*, 14(3), 59–64. https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol14i3-008 [in Ukrainian].
5. Levytskyi, V., & Havrylov, O. (2025). Metodychni aspekty spivpratsi pedahoha z batkamy ditei z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v inkliuzyvnomu prostori [Methodological aspects of teacher–parent

cooperation regarding children with special educational needs in an inclusive environment]. *Aktualni pytannia korektsiinoi osvity (pedahohichni nauky),* (26), 65–82. https://doi.org/10.32626/2413-2578.2025-26.66-83 [in Ukrainian].

6. Serdiuk, L. Z., & Storozhuk, O. M. (2025). Zakhysni stratehii batkivskoho stavlennia do ditei z rozladamy autystychnoho spektru [Protective strategies of parental attitudes toward children with autism spectrum disorders]. *Habitus,* (73). https://doi.org/10.32782/2663-5208.2025.73.63 [in Ukrainian].

7. Santiago, R. T., McIntyre, L. L., & Garbacz, S. A. (2022). Dimensions of family-school partnerships for autistic children: Context and congruence. *School Psychology Quarterly, 37*(1), 4–14. https://doi.org/10.1037/spq0000473

8. Tsou, Y.-T., Kovács, L. V., Louloumari, A., et al. (2024). School-based interventions for increasing autistic pupils' social inclusion in mainstream schools: A systematic review. *Review Journal of Autism and Developmental Disorders, 13,* 45–68. https://doi.org/10.1007/s40489-024-00429-2

9. Harper, C. B., Symon, J. B. G., & Frea, W. D. (2008). Recess is time-in: Using peers to improve social skills of children with autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 38*(5), 815–826. https://doi.org/10.1007/s10803-007-0449-2

10. Leifler, E., Carpelan, G., Zakrevska, A., Bölte, S., & Jonsson, U. (2021). Does the learning environment "make the grade"? A systematic review of accommodations for children on the autism spectrum in mainstream school. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy, 28*(8), 582–597. https://doi.org/10.1080/11038128.2020.1832145

11. Sabey, C., Ross, S., & Goodman, J. (2020). Beyond topography: Addressing the functional impact of social skills training for students with autism. *Educational Psychology in Practice, 36*(2), 133–148. https://doi.org/10.1080/02667363.2019.1703650

Це стаття відкритого доступу за ліцензією Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Стаття надійшла до редакції 08.09.2026
Стаття пройшла рецензування 02.10.2026
Стаття опублікована 09.11.2026